

«Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», 2012
УДК 378. 14: 81'246.2 (73)

Товчигречка Л.В.,
Сумський державний педагогічний
Університет ім. А.С. Макаренка

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДВОМОВНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Стаття присвячена питанню організації двомовного навчання в університетах США. Розглянуто основні форми організації навчання у вищій школі США: лекційні заняття, проектування, коопероване навчання, самостійна робота, електронне навчання. Охарактеризовано їх особливості стосовно двомовного навчання.

Ключові слова: форма організації навчання, двомовне навчання, інтерактивне навчання, коопероване навчання, самостійна навчальна робота, проектування, електронне навчання.

Товчигречка Л.В.,
Сумской государственной педагогический
университет им. А.С. Макаренко

ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ДВУЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТАХ США

Статья посвящена вопросу организации двуязычного обучения в высшей школе США. Рассмотрены основные формы организации обучения в высшей школе США: лекционные занятия, проектирование, кооперированное обучение, самостоятельная работа, электронное обучение. Охарактеризованы их особенности относительно двуязычного обучения.

Ключевые слова: форма организации обучения, двуязычное обучение, интерактивное обучение, кооперированное обучение, самостоятельная работа, проектирование, электронное обучение.

ORGANIZATIONAL FORMS OF BILINGUAL INSTRUCTION IN THE USA UNIVERSITIES

Tovchigrechka L.V.
Sumy State Pedagogical University
named after A. Makarenko

The article deals with the question of bilingual instruction organization in the higher education of the USA. The main organizational forms of instruction are

considered: lection, project work, cooperation, individual work, e-learning. Their peculiarities as for bilingual instruction are characterized.

Key words: organizational forms of instruction, bilingual instruction, interactive learning, cooperation, individual work, project work, e-learning

Постановка проблеми. Україна провадить міжнародну співпрацю з багатьма країнами світу та репрезентує себе як сучасну державу, що вчасно реагує на численні виклики сучасного глобалізованого світу. В освітній галузі це проявляється у реформуванні освітньої системи та орієнтації на західні стандарти освіти. Одним з пріоритетних напрямків розвитку освіти в західних країнах є звернення до двомовної та полімовної освіти. У зв'язку з цим, особливої уваги заслуговує теоретичний та практичний досвід США щодо організації двомовного навчання. Адже американськими науковцями були ґрунтовно розроблені та впроваджені у практику вищих навчальних закладів основи двомовної освіти: цілі, принципи, зміст, форми та методи навчання, визначено критерії ефективності двомовної освіти як основного компоненту мультикультурної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасній вітчизняній порівняльній педагогіці приділено значну увагу дослідженню проблем функціонування освітньої системи в США. Питання навчання студентів в університетах США висвітлені в дослідженнях С. Запрягаєва, О. Зіноватної, О. Коренькової, С. Лук'янчук, М. Палій, І. Пасинкової, К. Рибачука. Характеристика системи двомовної освіти та питання організації двомовної освіти висвітлено в працях багатьох зарубіжних науковців, зокрема Д. Августа, Дж. Гамперца, Дж. Камінгса, Х. Клосса, Дж. Кроуфорда, Дж. Маршала, Дж. Мора, К. Овандо.

Мета статті – розглянути основні форми організації навчання в університетах США та виокремити їх особливості при двомовному навчанні.

Виклад основного матеріалу. Вища двомовна освіта у США є важливим фактором вдосконалення окремої особистості та пристосування її до нових умов життя у мультикультурному середовищі. Вона реалізується на основі таких принципів підготовки: соціокультурного – розуміння процесу соціалізації,

допомога у адаптації до іншої культури та соціуму; мовного – володіння іншими мовами, вивчення й аналіз теорій і рівнів володіння іншою мовою; когнітивного – розуміння процесів пізнавальної активності студентів, вміння адаптувати навчальний план, викладання й оцінювання відповідно до різних навчальних стилів; академічного – викладання з урахуванням культурної та мовної диверситивності студентів в усіх сферах змісту професійної освіти [3, 141]. Цим принципам підпорядковані методи та форми організації навчального процесу в університетах США.

Викладання двомовних навчальних курсів здійснюється відповідно до структурного або функціонального теоретичного підходу до вивчення мови. Згідно зі структурним підходом, застосовуються, зокрема, такі методи навчання, як інтерактивне навчання: коопероване навчання та навчання у співробітництві. Функціональний підхід передбачає застосування, серед інших, методу проектування.

Загалом, освітня діяльність у вищій школі США припускає наступні форми організації навчальних занять: лекційні заняття, семінари, науково-дослідну роботу студентів, практикум, проектування, коопероване навчання, індивідуальні консультації, самостійну роботу, електронне навчання, практичну підготовку тощо. Передбачається також написання творчих робіт, публічна презентація проектів, атестація та оцінювання знань студентів за допомогою портфоліо, використання дискусій, обговорення власного досвіду студентів. Окрім того, вищий навчальний заклад може самостійно визначати й інші форми навчальних занять [2, 75].

Формально лекція й досі залишається традиційною формою і ключовим елементом будь-якого двомовного курсу у вищих навчальних закладах США. Частота і тривалість лекцій змінюються залежно від курсу. Лекції використовують для надання інформації про певну частину курсу чи предмета. Як відомо, лекція — це форма організації заняття, коли у словесній формі розкривається сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Лекція відповідає навчальному завданню конкретної дисципліни і спрямована на реалізацію відповідної програми.

Особливістю лекції у двомовному навчанні є те, що викладач часто подає матеріал двома мовами. При цьому частка використання першої (рідної) та другої (що вивчається) мов варіюється залежно від теми та мети заняття. Зазвичай лекція починається з проблемних питань для концентрування уваги аудиторії навколо теми, що вивчається. Після цього за допомогою однієї з інтерактивних технологій, наприклад «мозковий штурм», пропонується обговорення проблем, що виникли у студентів після прослуховування лекції. Інколи обговорення відбувається у процесі читання лекції, якщо тема викликає живий інтерес і бажання аудиторії обговорити почуте [2, 73].

Основними прийомами для закріплення матеріалу лекції при двомовному навчанні є підтвердження або спростування окремих положень, викладених у лекції; формулювання кейс-запитань (питання щодо вигаданої проблемної ситуації); обмін інформацією та питаннями у міні-групах; виклад матеріалу у формі прес-конференції; підтвердження окремих положень у лекції прикладами; використання спеціально запланованих пауз для з'ясування ступеня розуміння інформації тощо.

Обговорення одержаної на лекціях інформації відбувається, як правило, на семінарському занятті – формі навчання, яка базується на активній участі студентів у процесі навчання, а не на пасивному сприйнятті чи простому відтворенні матеріалу, а також надає їм можливість активно використовувати набуті двомовні уміння на практиці.

Різновидом семінару є вільна групова дискусія, мікродискусія, де викладач виступає у ролі слухача. Основна мета такого заняття – формування критичного мислення студентів, розвиток комунікативних здібностей обома мовами, стимулювання самостійності та активності, розвиток умінь обговорювати проблеми та висловлювати власні судження двома мовами, з'ясовувати причини розходжень у думках та оцінках, здійснювати обмін досвідом. Обговорення зі студентами окремих проблем, що виникають під час вивчення дисциплін,

висловлення зауважень і відгуків щодо виконуваних робіт відбуваються на індивідуальних консультаціях, які користуються особливою популярністю.

Необхідно зауважити, що останнім часом в американській педагогічній практиці спостерігається недовіра з боку викладачів і студентів до лекційної форми організації навчання. Методисти США вважають, що лекція є не повною мірою демократичною, оскільки припускає, що викладач знає все, студент – нічого. Крім цього, існують суто педагогічні причини для недовіри, зокрема той факт, що традиційна лекція зорієнтована в основному на передачу інформації, а розумова діяльність студента в такій ситуації не завжди є активною [2, 74].

Педагогічна парадигма співробітництва в американських університетах визначає ставлення до студентів як до партнерів, рівних співрозмовників. На цих же засадах будуються й інтерактивне навчання. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Інтерактивні заняття широко використовуються при двомовному викладанні дисциплін та включають такі форми організації навчальної діяльності:

- групова форма організації навчальної діяльності студентів передбачає навчання однією людиною групи студентів. За такої організації навчальної діяльності кількість слухачів завжди більша, ніж тих хто говорить. Усі студенти в кожен момент часу працюють разом чи індивідуально над одним завданням з наступним контролем результатів.

- колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності студентів – це форма організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Одержавши інструкції від викладача, студенти об'єднуються в невеликі групи. Потім вони виконують отримане завдання – доки всі члени групи зрозуміють і виконають його успішно [4, 34].

Коопероване навчання може здійснюватись не тільки в групах, а й у парах, воно сприяє академічним досягненням, кращому сприйняттю матеріалу що вивчається студентами різних етнічних груп та активізації міжособистісних вмінь спілкування. Слід зазначити, що інтерактивні методи і форми навчання в університетах США часто застосовуються як альтернатива до традиційної лекційно-семінарської форми проведення навчальних занять.

Як вже зазначалося, двомовне навчання є складовою мультикультурної освіти і значна кількість студентів, які навчаються за двомовними програмами є представниками етнічних меншин. У світлі цього, особливої уваги заслуговують освітньо-етнографічні форми організації занять, зокрема:

«складання культурологічної автобіографії» – опис свого культурного спадку та презентація цієї інформації; «аналіз ситуацій» – навчальна практика, що передбачає осмислення реальної ситуації двомовного спілкування й актуалізує комплекс знань, який необхідно засвоїти при розв'язанні певної проблеми; «крос-культурні моделювання» – інсценізація ситуацій мультикультурного спілкування, сприяє самоаналізу і саморефлексії, завдяки чому студенти мають можливість осмислити свою етнічну приналежність, усвідомити себе як носія певної культури; «польовий досвід» – передбачає безпосередній досвід комунікативної взаємодії в природних умовах життя етнічної групи [1, 15].

Значна частина навчального часу в університетах США відводиться на самостійну роботу. Самостійна навчальна робота – це організована і контрольована самим студентом відповідно до його внутрішніх пізнавальних мотивів діяльність, що здійснюється ним в більш зручній, раціональній з його точки зору час на основі позааудиторного опосередкованого системного управління цією діяльністю викладачем [4, 56]. Однією з форм самостійної роботи студентів, що широко використовується у двомовних програмах, є робота над навчальними проектами.

Проектування – система навчання, за якою студенти набувають знань, умінь і навичок у процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, що постійно ускладнюються. Під час роботи за над проектом на чільне місце

ставиться самодіяльність студентів та їхня активність, ініціативність, захопленість.

Проектування передбачає розв'язання студентами проблеми способом, що забезпечує використання різноманітних шляхів, засобів та інтегрування знань, умінь та навичок з різних галузей науки, техніки, культури. Завдяки цьому виду роботи вдається розв'язати дві взаємопов'язані проблеми: дати можливість студентам відчутти практичне значення здобутих знань; сприяти формуванню в них умінь та навичок застосування та вдосконалення набутих умінь двомовного спілкування [7].

Робота над навчальним проектом – це, по суті, вирішення конкретної життєвої проблеми в умовах творчої ситуації. Вона включає наступні етапи:

1. Аналіз проблеми, що має бути вирішена.
2. Конкретизація змісту та визначення мети проекту.
3. Розробка організаційного плану здійснення проекту.
4. Конкретна практична діяльність студентів щодо реалізації проекту.
5. Оформлення результатів діяльності.
6. Презентація [7].

Проектна діяльність часто застосовується при освітньо-етнографічній спрямованості організації занять. Проектування дозволяє активізувати мультикультурний компонент двомовного навчання та застосувати набуті вміння на практиці. Результати виконання проекту мають не лише навчальний, але й практичний характер: якщо це теоретична проблема – то конкретне її рішення, якщо практична – то конкретний результат, готовий до впровадження.

Поява комп'ютерів, доступ до численних інформаційних джерел, розвиток новітніх інформаційних технологій привели до змін у характері і спрямованості аудиторних та позааудиторних занять. Іншими словами, сьогодні першочергове завдання викладачів полягає у наданні інформації для самостійної роботи та творчого пошуку студентів.

Широкого застосування у вищій освіті США, зокрема у програмах двомовного навчання, набуває така форма організації навчання як електронне

навчання (electronic learning, e-learning) – навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій. Електронне навчання є частиною системи дистанційного навчання, що здійснюється за допомогою сучасних інформаційних технологій.

До 2011 р. чотири мільйони студентів в університетах США здобували освіту за допомогою електронного навчання, зокрема он-лайн навчання. Значна частка цих студентів навчалися за двомовними програмами, адже великий відсоток студентів, які навчаються за двомовними програмами – це так звані «дорослі студенти», тобто люди, яким більше двадцяти п'яти років. А електронне навчання якраз зорієнтоване на такі соціальні групи:

- молодь, яка не має можливості отримати високоякісні освітні послуги в традиційній системі освіти через обмежену пропускну спроможність цієї системи, необхідність поєднання навчання з роботою, географічну віддаленість від навчальних центрів та інших аналогічних чинників;
- працівники, які вже мають освіту і прагнуть здобути нові знання;
- студенти, що виявили бажання отримати другу паралельну освіту;
- особи, специфіка роботи яких не дає змогу навчатися в ритмі діючих освітніх технологій;
- ті, хто має медичні обмеження для отримання регулярної освіти за денною формою [10].

Широкий спектр електронного навчання дозволяє вибирати його вид з урахуванням індивідуальних вимог і переваг слухача: слухний час і місце для навчання, міцне засвоєння знань, постійний контакт з викладачем, індивідуальний графік навчання, економія часу і грошей. Навчальні матеріали передаються через Інтернет, Інтранет (локальні мережі), супутникове телебачення. Електронне навчання відкриває широкі можливості для двомовного навчання, оскільки можливості Інтернет технологій дозволяють використовувати відео, аудіо та мультимедіа матеріали, живе спілкування з носіями мови тощо. Електронне навчання може проходити під керівництвом викладача чи контролюватися самим студентом.

Засоби електронного навчання поділяються на: засоби синхронної комунікації (synchronous communication tools) та засоби асинхронної комунікації (asynchronous communication tools) [10].

Засоби синхронної комунікації – це Інтернет засоби, які надають можливість спілкуватись в режимі реального часу (чат, відео чат і аудіо чат) прикладами яких можуть бути Skype, Yahoo Messenger, ICQ. Користувачі даних синхронних засобів комунікації мають ряд можливостей: встановлення миттєвого голосового зв'язку із абонентом (місцезнаходження значення не має), спілкування шляхом письмового чату.

Засоби асинхронної комунікації – це Інтернет засоби, які дозволяють обмінюватися інформацією із певною часовою затримкою: форуми, електронна та відео пошта, сайти, блоги, соціальні мережі, веб-заняття, конференції.

Мобільне навчання (Mobile Assisted Language Learning, MALL) тісно пов'язане з електронним навчанням та передбачає використання мобільних пристроїв: мобільних телефонів, смартфонів, палмтопів і т. д. для вивчення мов. Навчання проходить незалежно від місцезнаходження і відбувається при використанні портативних технологій. Іншими словами, мобільне навчання зменшує обмеження по здобуванню освіти по місцезнаходженню за допомогою портативних пристроїв.

Студенти також мають змогу використовувати переносні комп'ютери в аудиторії. Використання мобільних телефонів і кишенькових комп'ютерів у навчанні, підвищує співпрацю між студентами і викладачами надаючи можливість провадити навчання в музеях і галереях з використанням переносних технологій, використовувати особисті технології для підтримки інформативного та постійного навчання, наприклад використання переносних словників або інших засобів для вивчення мов.

Висновки. Отже, двомовне навчання в університетах США засноване на засадах демократичних цінностей мультикультуралізму, які сприяють кроскультурній взаємодії та пропагують цінність етнічної ідентичності студентів. Двомовне навчання у вищій школі США передбачає як традиційні форми

організації навчальних занять: лекційні заняття, семінари, науково-дослідну роботу студентів, індивідуальні консультації; так і коопероване навчання, проектну діяльність, електронне навчання. Електронне навчання є порівняно новою формою організації навчання, яка, проте, стає все більш поширеною, адже серед його переваг: можливість вибору часу і місця для навчання, постійний контакт з викладачем, індивідуальний графік навчання, економія часу і грошей, доступність для людей, які працюють тощо. Застосування названих форм та методів організації навчання створює умови для набуття студентами двомовних умінь, розвитку кроскультурної компетенції та практичного застосування набутих знань.

Дана публікація не вичерпує всіх аспектів проблеми вищої двомовної освіти у США та не обмежує можливість подальших розвідок щодо досліджуваного питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гулецька Я. Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США [Текст] : автореф. дис... канд. пед. Наук : 13.00.01 / України. — К., 2008. — 36с.
2. Красовицький М. Деякі аспекти педагогічної підготовки вчителів США / М. Красовицький // Рідна школа, 2001. — № 5. — С.72–76.
3. Омельчук С. Національна вища освіта США: минуле і сучасність / С. Омельчук // Педагогіка і психологія. — 2002. — №4. — С. 140–146.
4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. — К. : А.С.К., 2004. — 192 с.
5. Щербакова В.М. Особенности обучения второму иностранному языку студентов языковых факультетов / В.М. Щербакова // вестник ВГУ. — 2003. — №2. — С. 14–15. (Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»).
6. Banks J. Handbook of Multicultural Education [Text] / J. Banks. — New York : Oxford University Press, 1998. — P. 445–462.
7. DeCarvalho R. The humanistic paradigm in education [Text] / R. DeCavalho. — New York : Mayfield Publishing, 2005. — 198 p.
8. Gumperz J. Bilingualism, bidialectalism and classroom interaction [Text] / J. Gumperz, E. Hernandez-Chavaz / In C. Cazden, V. John, D. Hymes : Functions of language in the classroom. — New York : Teachers' College Press, 1972. — P. 84–110.
9. Phillips J. A Learner-Centered Approach to Multi-Cultural Education [Text] / J. Phillips. — Somerhill, 2000. — 213 p.
10. Sharma L. Adult Learning Methods [Text] / L. Sharma. — Sage Publications, 2006. — [Electronic resource]. — URL : <http://www.sagepub.com/Lata+Sharma+Adult+learning+methods>